

Tom Zwaenepoel

Mag het iets meer zijn?

*Jongeren over
leven, geloven
en dromen*

 | LANNOO

INHOUD

Inleiding 7

1 Geluk 18

2 Geloof, God en Kerk 36

3 Vrijheid 126

4 Relaties 150

5 Mijn thuis 179

6 Angst 191

7 Engagement 212

8 Gesprek met kardinaal Jozef De Kesel 238

Epiloog 249

Interviews 255

Bibliografie 257

Bronvermelding citaten 259

INLEIDING

Mijn beroep is leraar

Sinds 1992 maakt de wereld van de jeugd deel uit van mijn professionele leven. Ik begon als docent Nederlands aan het Sprachenzentrum van de universiteit in Bayreuth. Hier volgen Duitse studenten cursussen Nederlands om verschillende redenen: het studieprogramma, de liefde, de cultuur of uit interesse voor een 'exotische taal'. In 1994 werd deze groep aangevuld met meisjes en jongens uit Vlaanderen en Wallonië die aan de Abdijschool van Zevenkerken Duits leren. Ze zijn tussen 15 en 18 jaar oud en brengen hier als internen vijf van de zeven dagen door met leerkrachten en jaarverantwoordelijken. Maar ze komen ook in contact met religieuzen, want het jongensinternaat grenst aan de Sint-Andriesabdij en het meisjesinternaat ligt op het domein van de priorij Onze-Lieve-Vrouw van Bethanië. Hier luiden kerkklokken in een mooi boslandschap. Sinds 1998 zie ik ook wekelijks Vlaamse studenten die de lerarenopleiding Duits aan de Universiteit Gent volgen. Leerkrachten in spe die opgroeiende jongeren in contact brengen met de rijkdom van de taal, de schoonheid van de literatuur en de ziel van de cultuur.

Jongeren in de klas hebben is een verrijking voor al wie met enthousiasme en overtuiging de uitdagingen van het leraarschap wil aangaan. De lesgever heeft niet alleen als taak om kennis door te geven en vaardigheden aan te leren, rekening houdend met de leerplannen en de eindtermen. Nee, jonge mensen willen ook het gevoel hebben dat ze ernstig genomen worden, dat er naar hen geluisterd wordt, dat er vertrouwen is. Over de vakken heen willen ze technieken aanleren om de wereld te aanschouwen en te analyseren, want ze hebben grote plannen, idealen, dromen. Ze zitten vol ideeën om nieuwe accenten te leggen in een samenleving die ze vaak als monotoon, onrechtvaardig en streng ervaren. Op

school doorspartelt de jeugd een periode van kansen en mogelijkheden.

Jonge mensen verlangen naar echt geluk, naar trouwe vriendschap, naar warme liefde, naar een toegenegen thuis. Maar die zoektocht verloopt vaak via kronkels en valleien. Ze vallen ten prooi aan de klauwen van een groot monster dat het jeugdige idealisme vernietigt en ontmoedigt: de angst. Jongeren zijn bang om 'af te gaan'. Ze hebben ook angst voor het lijden, het vreemde, de toekomst. En om deze barrières te overbruggen zoeken ze eerlijke rolmodellen, echte leiders die het goed met hen menen en die ze leren onderscheiden wat goed en waardevol is. Maar die zijn zeldzaam en verborgen op hun levenspad. Ze willen ook genieten van de ongeprezen vrijheid, maar voelen zich gevangen in het keurslijf van reglementen, wetten, instituten. Ze hebben de drang om te rebelleren, maar voelen tegelijkertijd de behoefte aan een vast kader.

Elke septembermaand krijg je als leraar nieuwe gezichten te zien. Deze jongeren verschillen in karakter en talenten, maar allemaal dragen ze onder de arm een levensboek waarvan enkele pagina's ingevuld zijn. Tussen de regels hebben ze hier en daar aantekeningen gemaakt. Behalve pijlen zijn er ook vraagtekens en uitroepetekens te zien omdat ze een antwoord schuldig blijven, aarzelen, piekeren. Leerkrachten zien leerlingen ook snel veranderen, zowel fysiek als mentaal. En voor ze het weten is het jaar achter de rug. Ook dat is routine geworden: afscheid nemen en ze goede moed wensen voor de toekomst. Hopen dat deze jonge mensen als gelukkige en goede volwassenen hun weg zullen vinden in de onvoorspelbare wereld.

Op plaatsen als Bayreuth, Zevenkerken en Gent wordt duidelijk dat de mooiste taak van de wereld erin bestaat de jeugd te onderwijzen, te leiden, te vormen en te beschermen. In deze oasen van jeugdig enthousiasme, leergierigheid en creativiteit is er sprake van wederzijds geven en nemen. Want een ontmoeting met jonge mensen maakt volwassenen opnieuw energiever, vrolijker en opener. Dit is ongetwijfeld het mooiste geschenk dat ze aan volwassenen kunnen geven.

Het wandelpad

Het leven is een weg. En de mens is voortdurend op stap. Hij kruipt in de kindertijd, huppelt over de jeugdijaren, stapt door de volwassenheid heen en komt tot rust in de ouderdom. Op het levenspad bewegen jongeren wat onzeker en zoekend. Ze zijn broos en maken op korte tijd grote veranderingen mee: lichamelijk, emotioneel, psychologisch. Ze worden omringd door leeftijdsgenoten, volwassenen en ouderen, die ze boeiende levensverhalen vertellen. Deze jongeren hebben niet alleen mensen nodig die aan hun zijde stappen, maar ook betrouwbare gidsen die vooroplopen en oriëntatie bieden. Daarom staan er langs het pad ook richtingaanwijzers. Op het eerste gezicht lijkt dit logisch, want wie op reis gaat, kan niet zonder een gids, een kaart of een gps. Tenzij het om een avontuur met grote risico's gaat.

Af en toe wordt de tocht onderbroken om uit te rusten en de richting te controleren. Het zijn momenten van reflectie, bezinning, innerlijke rust. Deze rustplaats kan een haven zijn waar men zich veilig voelt. Maar de haven staat ook voor afscheid nemen en vertrekken, voor verlangens en toekomst. Dankzij deze inspirerende momenten vindt men kracht om verder te stappen, met nieuwe mensen. Deze plek kan ook een overlevingsplaats zijn, als de mens fysiek of mentaal uitgeput is. Hij ziet het na zoveel tegenslag niet meer zitten en vraagt zich af of hij geen andere richting moet nemen of gewoon moet terugkeren naar het vertrekpunt. Het einddoel lijkt dan verder dan ooit. De levensweg is duidelijk een traject van vallen en opstaan.

Een schip is veilig in de haven, maar voor de
haven is het niet gemaakt. — IERLAND

Het op weg zijn heeft een doel. Iedereen hoopt in zijn leven de vreugde van de liefde en het geluk te ervaren. Iedereen hunkert naar de geborgenheid van een thuis. Voor gelovige mensen is het einddoel van de

I. GELUK

Alle jongeren willen gelukkig zijn. Maar wat betekent het geluk precies voor hen? Waar vinden ze deze kostbare schat? En waarom vinden niet alle jonge mensen dit geluk?

Is geluk definieerbaar?

Het was een van de schrijfp opdrachten in het vijfde jaar. Leerlingen van de Abdij school van Zevenkerken moesten een essay schrijven met als titel: 'Ik zeg "ja" tegen het leven – of de droom van het geluk'. Een onge woon thema dat ondanks de complexiteit en het persoonlijke karakter alle verwachtingen overtrof. In haar tekst onderstreept Emma (17) dat geluk iets persoonlijks is. Voor haar bestaat er geen definitie voor het geluk, want dan 'zou geluk geen geluk meer zijn'. Volgens Leo Bormans, auteur van het succesvolle *The world book of happiness*, kan men het be grip 'geluk' inderdaad niet definiëren, maar kunnen er wel drie vaste componenten onderscheiden worden. 'Mensen streven allemaal naar een leven dat aangenaam is. Daarnaast willen ze ook zinvolle dingen doen, in relatie tot andere mensen, en moet wat ze doen ook iets betekenen.'

Het valt Emma op dat jongeren vaak menen dat ze het geluk vinden als ze 'ja' zeggen, als ze dus toegeven. Dit kan volgens haar kloppen als hiermee bedoeld wordt dat ze nieuwe avonturen moeten aangaan en niet bang mogen zijn voor het onbekende. Maar ze moeten ook 'neen' durven zeggen, wat opgroeiende jongeren veel moeilijker valt. 'Zoals het leven is het geluk een zoeken naar een evenwicht tussen "ja" en "neen", tussen "egoïstisch zijn" en "aan anderen denken". Het is een soort weegschaal die men in balans moet proberen te houden, het hele

leven lang. Het afwegen van de ene daad zal ervoor zorgen dat men de volgende keer op dezelfde manier of anders zal reageren.' Deze zoektocht lijkt in de ogen van vele jongeren misschien lastig, maar meer dan de moeite waard.

Wat Chloé (17) vooral bezighoudt: hoe noemt men de emotie die tussen het geluk en het ongeluk zit? In haar essay vraagt ze zich af of we het leven moeten beschouwen als een voortdurende wisselwerking tussen geluk en ongeluk. 'Als je bijvoorbeeld bezig bent op het werk of op school en je ervaart op dat moment niet echt een staaltje van geluk, ben je dan automatisch ongelukkig? Of zit daar nog iets tussenin? Liggen geluk en ongeluk zo dicht bij elkaar?'

Niet de lift voert tot het grote geluk. Je zult op zijn minst een trap moeten beklimmen. — NOTKER WOLF

Is geluk maakbaar?

Leo Bormans gaat ervan uit dat het geluk van de mens voor 40 procent maakbaar is. Ongeveer 10 procent van ons geluk wordt bepaald door onze leefomstandigheden. Ongeveer de helft door onze genetica: hoe we in elkaar zitten en hoe gezond we zijn. De andere 40 procent van ons geluk is afhankelijk van onze instelling, onze mindset, en dat deel kan de mens 'zeker in handen nemen en sturen'. Volgens de geluksexpert wordt de mens gelukkig door zelfkennis, door de 'dynamiek tussen reflectie en actie' en door aandacht, door oprecht tijd te spenderen met anderen en tijd te maken voor zichzelf.

Om de sleutel voor het geluk te vinden moet men blijkbaar naar Denemarken reizen, officieel het 'gelukkigste land ter wereld'. Meik Wiking, CEO van het Happiness Research Institute in Kopenhagen, dicht dit grotendeels toe aan *hygge*. Dit Deense woord is niet direct te vertalen, maar betekent iets als comfort, warmte, saamhorigheid.

Het staat voor de Deense mentaliteit van het leven. Denen focussen zich op de dingen die er echt toe doen, zoals qualitytime met vrienden en familie, en genieten van de goede dingen in het leven, bijvoorbeeld wanneer men met zijn beste vrienden samen thuis eet en een goed gesprek heeft bij kaarslicht. In zijn boek *Hygge* (2016) geeft hij praktische stappen en tips om gelukkiger te worden.

In *Die sieben Säulen des Glücks* (2011) beschouwt de voormalige abt-primaat van de benedictijnen Notker Wolf de zeven deugden als de 'zeven zuilen van het geluk'. Het gaat om de vier kardinale deugden 'gerechtigheid, wijsheid, moed, matigheid' en de drie christelijke deugden 'geloof, hoop en liefde'. Ze zijn stabiele zuilen voor het 'huis van geluk'. Het is naar zijn aanvoelen geen 'verstikkend huis', maar een huis waar 'lichtheid en vreugde wonen'.

Dat de zoektocht naar het geluk jonge mensen sterk bezighoudt, bleek ook uit de gesprekken die ik met 270 jongeren gevoerd heb. Zij werden geconfronteerd met de vragen: Welke wegen leiden naar het geluk? Wat draagt bij tot jouw persoonlijk geluk? Wat heb je echt nodig om gelukkig te zijn?

Welke factoren dragen bij tot het geluk van jongeren?

dans en kunst | een gezonde geest | een harmonieus huwelijk | een goede gezondheid | een toffe baan | eerlijkheid | geloof | humor | je best doen | jeugdbeweging | juiste keuzes maken | kritisch denken | lachen | lekker eten | mensen gelukkig maken | mijn hond | toffe muziek | mooie vooruitzichten | natuur | omgeving | vergevingsgezindheid | een onfeilbaar optimisme | ouders die alles voor je zouden doen | rust en stilte | sport | succes | vergevingsgezindheid | vertrouwen | vriendschap | vrijheid | vrijwilligerswerk | waarden en normen | wederzijds respect | zelfontplooiing | zelfvertrouwen

Zichzelf zijn

Jongeren zullen pas vrede met zichzelf hebben als ze weten wie ze zijn. Dan is het niet (meer) nodig om zich te vergelijken met anderen. Ze hunkeren ernaar om zichzelf te kunnen zijn en niet zo te moeten zijn zoals anderen dat willen of opleggen, bijvoorbeeld onder druk van ouders, vrienden of sociale media. Voor Joris (30) staat geluk voor een leven waarin je zo weinig mogelijk afhankelijk bent van ‘externe factoren’ en waarin je het programma zelf kunt invullen, zodat je niet zoals gebruikelijk ‘geleefd wordt’. Het valt ook op dat jonge mensen graag willen uitkomen voor hun eigen mening, ook als die haaks op die van ouders of zelfs van de peergroup staat. Ze willen zichzelf zijn door te zeggen wat ze denken, wat hen stoort, wat ze willen veranderen. Wie hierin slaagt, spreekt van een ‘gelukkig gevoel’.

Tevredenheid en dankbaarheid

Volgens Ariadne (24) houdt geluk in dat je tevreden bent met de dingen, de mensen en de wereld waarin je leeft. Gelukkige mensen ‘vinden een evenwicht in deze vaak complexe en stressvolle samenleving’. Voor Baptist (23) is er sprake van geluk als je bij het zien van iets wat je niet bezit, het gevoel hebt dat je het niet nodig hebt of het niet wilt. Wellicht bestaat de sleutel voor het geluk ook in het dankbaar zijn voor de mogelijkheden die het leven biedt, zonder zich te hechten aan wat men heeft, of te treuren om wat men niet bezit. Wie tevreden is met het leven zoals het is, is ook dankbaar. En wie dankbaar is, heeft een gelukkig gevoel. De Oostenrijkse benedictijnse monnik David Steindl-Rast vat het als volgt samen: ‘Je ben niet dankbaar omdat je gelukkig bent, maar je bent gelukkig omdat je dankbaar bent.’

Tevredenheid met je ‘zijn’ impliceert dat je je gebreken aanvaardt, ook al verwacht de maatschappij meer en meer dat je ‘zo perfect mogelijk’ bent. En dat valt heel wat jongeren moeilijk. Een gezonde ingesteldheid bestaat erin te veranderen wat je in je leven kunt veranderen,

en te aanvaarden wat je niet kunt veranderen. In de heldere waarheid van het motto 'zijn wie je bent en niet wie je zou willen zijn' ligt de kracht van het jonge leven. Anastasia (21) ziet in dat er altijd dingen zullen zijn die in ieder geval beter kunnen, maar belangrijk voor haar is te onthouden dat geluk niet het geheel van perfectie is. 'Perfectie is onbereikbaar. Het geluk is het bereikbare, het menselijke, wat het dichtst in de buurt van die perfectie komt.'

Innerlijke rust en vreugde

Voor Louis (24) is geluk het streven naar een staat van innerlijke rust. Die kunnen jongeren bereiken als ze de toevalligheden aanvaarden waarop ze geen invloed hebben, en zich inspannen om de zaken te realiseren die ze wel kunnen en willen beïnvloeden. Innerlijke rust vinden ze niet enkel door in dialoog te treden met zichzelf, maar ook door zich te omringen met mensen op wie ze kunnen bouwen. 'Zoals een stabiel huis sterke fundamenteen vereist, heeft de mens als sociaal wezen nood aan anderen, met wie hij zijn onzekerheden kan delen. Zij brengen stabiliteit en orde in hun leven.'

Er is innerlijke rust als men kan relativiseren en problemen een plaats kan geven in het leven. Hierin slagen opvallend veel jongeren. Ze gaan ervan uit dat problemen te gepasten tijde wel opgelost zullen raken en maken zich geen al te grote zorgen. Ze willen vooral zorgeloos door het leven gaan, en als ze hierin slagen, voelen ze zich gelukkig. Anthony (27): 'Geluk is 's ochtends opstaan en 's avonds gaan slapen met een glimlach op je gezicht. Dit bereik je door gelukkig te zijn in wat je overdag doet en door je geen te grote zorgen te maken over wat er boven je hoofd hangt.'

De vreugde van een jongere is de uitdrukking voor de harmonie met zichzelf. Echte vreugde is anders dan simpel vermaak en speelse vrolijkheid, die aangenaam zijn maar van voorbijgaande aard. Ze ontstaat als jongeren hun hart volgen, mooie dromen hebben, nieuwe horizons verkennen. Ze zijn blij omdat ze een goede familie en trouwe

vrienden hebben of verliefd zijn. Op die momenten geeft diepe vreugde 'smaak' aan hun leven. Dan wordt vreugde op een heel eenvoudige wijze zichtbaar: door een glimlach, een vriendelijk gebaar, een beetje hulp.

Zijn vreugde kunnen vinden in de vreugde van de andere –
dit is het geheim van het geluk. — GEORGES BERNANOS

Het geluk zit in de mens

De zoektocht naar het ware geluk is eigen aan de mens. Maar niet iedereen vindt dit geluk en zij die het toch gevonden hebben, beseffen niet altijd dat ze gelukkig zijn. Velen zoeken overal, maar zijn zoals de legendarische bedelaar van Leo Tolstoj: ze brengen hun leven zittend op een pot met goud door. Tot dit inzicht komt ook Alexander (23): 'Velen hebben het super maar beseffen dit niet altijd. Het moment dat je beseft dat de situatie waarin je je bevindt fantastisch is, maakt je enorm gelukkig.' Voor Audrey (25) is geluk niets anders dan inzien dat ze gelukkig 'kan zijn en is'.

De schat van jonge mensen – hun geluk – zit al in hen. Maar om die op te eisen, zo meent de Amerikaanse schrijfster Elizabeth Gilbert, moeten ze het 'rumoer van de geest' verlaten en afzien van de 'verlangens van het ego' en binnengaan in de 'stilte van het hart'. Maar jongeren zijn de kinderen van hun tijd. Ze leven in een prestatiegerichte consumptiemaatschappij die verwacht dat iedereen alles overtreft. Op het moment dat ze de geluksvogel in de hand hebben, verlangen ze al naar een grotere, mooiere vogel die hoog boven hen fladdert.

Fien Ingelbrecht, stafmedewerker bij YOT en Axcen, stipt aan dat het verlangen van de mens nooit volledig vervuld zal zijn. Het gaat om een 'ontembaar verlangen'. 'We zijn gewoon: ik koop iets en mijn verlangen wordt vervuld. Maar na twee seconden is het al voorbij en wil ik al het volgende.'

www.lannoo.com

Registreer u op onze website en we sturen u regelmatig een nieuwsbrief met informatie over nieuwe boeken en met interessante, exclusieve aanbiedingen.

Omslagontwerp en vormgeving Studio Lannoo

Omslagillustratie © Tom Zwaenepoel

© Uitgeverij Lannoo nv, Tiel, 2018 en © Tom Zwaenepoel

D/2018/45/568 – ISBN 978 94 014 5284 7 – NUR 700

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.